

آشنائی با حقوق همبستگی

شماره ۶

(برابری نسل ها یا عدالت بین نسلی)

امور تحقیق و پژوهش کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران

تدوین: کارگروه حقوق همبستگی

زمستان ۱۳۸۸

ایران-تهران (سید خندان- ابتدای سهروردی شمالی- کوچه قرقاول- پلاک 2)

صندوق پستی: 137-13165 و 4698/19395

تلفن: (021)88529744-88529743-88529742

فاکس: (021)88768807

پست الکترونیکی: IHRC@IHRC.IR

سایت: WWW.IHRC.IR

گفته شده که مقوله هایی مثل عدالت اجتماعی، حقوق جوانان و نوجوانان و مسائلی از این دست نیز از منظر حق یاد شده قابل توجه و بررسی هستند.

به نقل از

1. en.wikipedia.org/wiki/Intergenerational_equity
- *.Sustainable development
3. Brundtland Report - 1987 report of the World Commission on Environment and Development, chaired by Gro Harlem Brundtland
4. http://www.globalepe.org/values_ie.html
5. <http://www.lancs.ac.uk/users/philosophy/awaymave/411/block3/priorquestions.htm>
6. John Rawls, Theory of justice, 1999, Harvard university press
مراجعه شود به:
۷. توسعه پایدار بر محور عدالت، سعید فراهانی فرد، مجله اقتصاد اسلامی، سال پنجم، پاییز ۱۳۸۴
8. http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009/cpi_2009_table
9. Intergenerational Equity in Natural Resource Extraction: Rhetoric or Rationality?, Tim Kowal, Chapman University - School of Law, December 2006
available at
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=961767
10. *ibid* 10-13

چرا که زندگی انسان با محصولات ناشی از مواد پیوند خورده است. امروزه بدون وسایل نقلیه، دفتر و کاغذ، و سایر تولیدات حاصله از این منابع اولیه انسان باید مانند اجداد بدوی خود زندگی کند که این امر برای انسان خو گرفته با فناوری ها و دانش های مدرن دشوار به نظر می رسد¹⁰. بنابراین تنها نسل حاضر باید به این باور برسد که نسل های آینده ای نیز وجود دارند که به این منابع غیرقابل برگشت نیاز دارند، نسل حاضر نباید فقط به منافع کوتاه مدت خود بنگرد بلکه باید منافع طولانی مدت نوع انسان را در نظر داشته باشد. علاوه بر این قانونگذاری با این رویکرد به عنوان ضمانت اجرای حفاظت منابع امری ضروری است، وجود نهادهای نظارتی نیز می تواند در این راه موثر باشد.

احترام به محیط زیست و تنوع زیستی به عنوان یکی از منابع میراث نسل های آینده از مهمترین مصادیق حق برابری نسل هاست که این حق را به سایر حقوق نسل سوم مانند حق به توسعه، حق به محیط زیست سالم و حق مالکیت بر میراث مشترک بشریت متصل می کند. این حق در ارتباط تنگاتنگ با حق به صلح است و می تواند به تضمین آن کمک کند. نکته پایانی آنکه بر خلاف سایر حقوق نسل سوم که صحبت ها و بحث های زیادی در مورد هر یک انجام گرفته است و بر سر نسل سوم بودن یا نبودن آن ها جدل های فراوانی وجود دارد، در مورد حق برابری نسلی بحث و جدل آن چنانی وجود ندارد و گویا این حق به عنوان یکی از حقوق اساسی و جدایی ناپذیر بشر پذیرفته شده است و بحث های موجود در این زمینه تأییدکننده این حق هستند و آن را به عنوان یک حق نسل سوم می پذیرند؛

بزیرا این حق، حقی است جمعی که تمامی نسل حاضر و آینده را در بر می گیرد و برای تمامی آن ها تعهد به حفظ منابع و اجتناب از بین بردن آن ها را به وجود می آورد محیطی مثل توسعه پایدار و گرم شدن زمین و تغییرات آب و هوا می شود،

آن گونه که در برخی منابع ادعا شده است این موضوع را اولین بار در 1974 جیمز توبین اقتصاددان به این ترتیب تعریف کرد: «حفظ منافع آیندگان در مقابل دعاوی نسل حاضر.» این حق شامل بحث‌های اقتصادی، سیاست اجتماعی و بودجه دولت‌ها، نگرانی‌های زیست محیطی مثل توسعه پایدار و گرم شدن زمین و تغییرات آب و هوا می‌شود، عدالت اجتماعی، حقوق جوانان و نوجوانان و مسائلی از این دست را نیز دربر می‌گیرد.¹ حق برابری نسل‌ها یک مفهوم ارزشی است که به منافع نسل‌های آینده توجه می‌کند. در اسناد سیاسی و بین‌المللی این حق به صراحت مورد توجه قرار نگرفته است و موضوع آن بیشتر در ضمن اصطلاح «توسعه پایدار»^{*} بیان شده است. توسعه پایدار نیز توسعه‌ای است که نیازهای نسل حاضر را بدون به خطر انداختن نیازهای نسل آینده برآورده کند.³ هر نسل حق به ارث بردن همان تنوع منابع فرهنگی و طبیعی را دارد که نسل‌های پیشین از آن بهره‌مند شده‌اند و حق دارد به طور برابری به مزایا و عملکردهای این منابع دسترسی داشته باشد. به عبارت دیگر نسل حاضر قیم سیاره برای نسل‌های آینده است و متعهد است تا جایی که حق نسل آینده برای بهره‌مندی از این حقوق تضمین شود به حفظ و ملاحظه آن بپردازد. علاوه بر این حق برابری نسل‌ها به نیازهای جمعیت‌های فقیرتر اولویت می‌گذارد.⁴

بنابراین مفهوم، افراد جامعه باید حداقل در موارد زیر دارای برابری‌هایی باشند:

1. رفاه اقتصادی 2. منابع 3. آزادی و توزیع برابر کالاهای اولیه 4. فرصت‌های رفاهی 5. دسترسی به مزایا 6. توانایی کار 7. ظرفیت‌های نیازها و علایق عینی.⁵

وجود ثبات و پایداری نیز در اموری لازم است:

1. سطح ارجحیت برای رضامندی 2. انتخاب‌ها یا فرصت‌ها برای ارضای رفاهی 3. منابع 4. ظرفیت‌های محیط زیستی 5. ظرفیت برآوردن نیازها و علایق عینی 6. ذخیره منابع طبیعی.
- بر اساس مفهوم حق برابری نسلی، جامعه انسانی اشتراکی از همه نسل‌هاست. همه افراد جامعه به صورت کلی، یک ملت یا حتی جوامعی که به طور همزمان کنار هم زندگی می‌کنند مالک جهان خود نیستند. آن‌ها تنها آن را در اختیار دارند و باید آن را در شکلی مناسب به نسل‌های جانشین خود واگذار کنند. علاوه بر این، آن‌ها موظف‌اند نه تنها تراز زندگی را حفظ کنند، بلکه کیفیت زندگی را بهبود بخشند و یا حداقل سطح آن را حفظ کنند.

بنابراین، این حق چیزی در مورد حفظ سطح زندگی انسان تا جایی که می‌تواند بهبود پیدا کند است و البته نباید این کیفیت تنزل بیابد حتی به صورت موقتی. به موجب این حق آن گونه که جان رالز⁶ فیلسوف آمریکایی بیان می‌کند باید فرصت‌های برابر برای همه فراهم شود (اصل فرصت) و در ثانی نسبت به تمامی اقشار جامعه نیز به اجرا در آید (اصل اختلاف). در مقابل این تعهدات که تعهدات مثبت هستند، هیچ کس نباید به منافع نسل‌های آینده صدمه وارد کند.

نقطه مقابل این حق بی‌عدالتی است که اجرای عدالت را سخت و مشکل می‌سازد. عدالت مورد توجه در این باب، معنایی گسترده دارد و در عدالت در توزیع و یا عدالت در قوانین منحصر نمی‌شود؛ بلکه عدالت تکوینی، به معنای متعادل‌بودن جهان خلقت و برخورداری همه مخلوقات از ظرفیت متناسب با خود به گونه‌ای که بتوانند در جهت هدف نهایی خود حرکت کنند را نیز مورد نظر دارد. در این معنا همه چیز به اندازه آفریده شده و هیچ نقصانی در خلقت اولیه جهان، به صورت ظرف رشد و تکامل انسان وجود ندارد و زمینه بالفعل شدن توسعه پایدار محقق است. عدالت تشریحی و عدالت جزایی نیز در کنار عدالت تکوینی و مکمل آن، از این هدف باید حمایت کند.⁷

امروزه در برخی متون تخصصی گفته شده است که در راستای رسیدن به حق مورد اشاره، وجود شفافیت اقتصادی و اجتماعی در همه کشورها دارای اهمیت فراوانی است. به عنوان یکی از سازوکارهای نظارتی بین‌المللی، سازمان شفافیت جهانی در این زمینه سالانه میزان فساد یا سالم بودن ساز و کارهای داخلی کشورها را در گزارش‌های خود منعکس می‌کند. شفافیت عملکردها نشان‌دهنده توجه کشورها به این حق است. بر اساس گزارش سال 2009 این سازمان فراملی، ایران در رتبه 168 از 180 کشور قرار دارد⁸ که بهر حال نازل به نظر می‌رسد گرچه همانگونه که برخی کارشناسان گفته‌اند گزارش‌های این سازمان به دلیل عدم وجود معیارهای واحد و عدم دسترسی مناسب به داده‌های همه کشورها، آنچنان دقیق نمی‌تواند باشد اما لازم است در زمینه شفاف سازی اقتصادی و اجتماعی که ملاک‌های عمده در ارزیابی اجرای حق برابری نسلی هستند ملاحظات بیشتری انجام شود.

برخی کارشناسان مصرف‌گرائی بی حد و حصر را از جمله مهم‌ترین چالش‌های این حق دانسته‌اند. کارشناسان مزبور برای تبیین دیدگاه خود در چارچوب ادبیات اقتصادی اعلام می‌دارند: زندگی مدرن بدون صنعت وابسته به بازار نمی‌تواند ادامه حیات بدهد. نیازهای بازار نیز صنعت را کنترل می‌کند. «بازار هم براساس اصول اقتصادی کار می‌کند که عمدتاً بر گرایش‌های درونی و غیرمسئول انسانی برای به حداکثر رساندن دارایی‌ها بنا نهاده شده‌اند»⁹. به این ترتیب تولید مبتنی بر نیاز آن هم در بستر مصرف‌گرائی ولنگارانه، محیط را آلوده می‌کند و انرژی زیادی را به مصرف می‌رساند؛ به عبارت دقیق‌تر، منابع محدود به نحوی مصرف می‌شود که شرایط استفاده از محیط و منابع آن را برای نسل‌های آینده دشوارتر می‌سازد.

معادن؛ جنگل‌ها و نفت حیاتی‌ترین منابع هستند، که بازیافت آن‌ها فرایندی بسیار طولانی را می‌طلبد. بدون تردید نمی‌توان مصرف این منابع را متوقف کرد،